

VISIE, VAKMANSCHAP EN DOORZETTINGSVERMOGEN VAN BIODYNAMISCHE BOER JAN JONKMAN

DE KRACHT VAN EEN FAMILIEBEDRIJF

In 1986 verkaste Jan Jonkman met zijn gezin vanuit Andijk in West-Friesland naar Lelystad. In het boek 'De opdracht een goed rentmeester te zijn' blikt hij samen met auteur Henk Pruntel terug op de pionierende bedrijven rond Lelystad, en kijken ze naar de ontwikkeling van bio in Flevoland en Nederland. Aanleiding voor een interview met één van de polderpioniers.

TEKST LEEN JANMAAT | FOTO'S FAMILIE JONKMAN

Op het traditionele ouderlijke tuinbouwbedrijf in Bovenkarspel kweekte Jan vooral groenten en bollen. Het bedrijf bevond zich in de vaarpolder Het Grootslag in West-Friesland waarbij de meeste percelen alleen per schuit bereikbaar waren. De ruilverkaveling in de jaren zeventig veranderde het gebied ingrijpend. In 1960 begonnen Jan en Gré hun eigen tuinbouwbedrijf in Andijk. Dit bedrijf groeide uit tot ruim 10 hectare. Na het plotseling overlijden van hun dochter Marja volgde een periode van bezinning en dit leidde tot een radicale verandering. De kunstmest en bestrijdingsmiddelen verdwenen van het erf en ze schakelden het bedrijf om naar biodynamisch.

Je koos voor biodynamisch, was dat een bewuste keus?

"Dat kwam omdat we ons in antroposofie verdiepten. Ik kwam in aanraking met het werk van Rudolf Steiner en meer specifiek het boek Theosofie. Hierin maakte ik kennis met andere werelden en begrippen zoals etherlichaam en het astrale waarbij ik merkte dat dit antwoorden gaf op vragen waarnaar ik op zoek was. Het gaf ook troost en na verdere verdieping ontdekten we de biodynamische landbouw. Via Koos Bakker kwam ik in contact met Eelco Schaap en de tuinders Jan Schrijver en Piet van der Gragt. Toen dacht ik, 'dit is wat ik wil', en stiekem ook wel 'met mijn vakmanschap kan ik het misschien zelfs beter'. Het vakmanschap hadden we al

geleerd, we zijn de vierde generatie tuinder en ook Gré komt uit een tuindersnest. Van haar familie heb ik ook veel geleerd."

Wat betekende biodynamisch voor de bedrijfsvoering in de praktijk?

"Na mijn kennismaking met BD landbouw ging ik me verdiepen in de achtergronden, daarbij leerde ik Willy Schilt-huis, Michiel Rietveld en Jan Diek van Mansvelt kennen. Al begreep ik niet alles, toch ging ik aan de slag met het toepassen van de zaaikalender en de preparaten. Het werd een ware ontdekkingstocht en uiteindelijk viel alles op zijn plaats. Hier heb ik plezier aan gehad. Ook voerde BD ons terug naar de oude kennis, zo wisselden we acht bedden peen af met een bed

Vlnr Daan en Astrid de Haan-Jonkman, Klazina en Jan Willem Jonkman, Jan en Gré Jonkman, Fokke en Kerstin Jonkman.

1982

Foto Susanna Kuchle

Schoffelen tussen de zaaiuien, de methode van biologische onkruidbestrijding, 1982.

plantuien. Dit met succes want de penen waren nauwelijks aangetast door wortelvlieg. Ook toen zaaiden we de peen al wat later. In dezelfde tijd teelden we boontjes, dubbele witte zonder draad, waarbij we tussendoor wat rijen veldbonen zaaiden. De veldbonen trokken de luizen aan en de dubbele witte bleven schoon. Door deze succesjes kregen we steeds meer vertrouwen. Het tuinbouwbedrijf betekende wel veel handwerk. Na de mechanisatie werden combinatieteelten veel lastiger. Als ik hierop terug kijk besef ik wat er in korte tijd allemaal is veranderd in de landbouw. Eerder revolutie dan evolutie.”

Biologische landbouw is geen protocol of productietrucje, het gaat om boeren met hart en ziel.

1986

Foto Jan Biers

De eerste biologisch-dynamische boeren aan de Bronsweg, juni 1986. V.l.n.r. Jan Jonkman, Paul van Stiphout, Pieter Jan Eschauzier (medewerker van Willem Kips), Lieke Oostveen en Willem Kips

Hoe keek de omgeving naar jullie stap?

“Met zowel begrip als onbegrip. We waken natuurlijk af. Onze burens kende onze familiegeschiedenis en hadden toch ook wel begrip dat we het anders wilden doen. Maar gebruik van kunstmest en bestrijdingsmiddelen was wel de norm en als je dit niet deed, werd je een buitenbeentje. We schakelden om naar biodynamisch vanuit onze visie en niet om ons af te zetten.”

1987

Foto Jan Blom

De Bronsweg, zomer 1987. Rechts van het midden het bedrijf van Jan en Gré Jonkman, links daarvan graansilo's van bedrijf A 93, boven het bedrijf van Paul van Stiphout en Lieke Oostveen en onder links dat van Willem en Joke Kip (Het Flevolands Archief te Lelystad).

Samen met Willem Kips, Paul van Stiphout en Lieke Oostveen begon in 1986 het pionieren aan de rand van Lelystad. De grond werd er tegen hoge prijzen gepacht. Want deze grond aan de Bronsweg was voorbestemd voor de uitbreiding van Lelystad en kende toen nog geen agrarische bestemming. Desondanks kwamen de bedrijven tot bloei. Ze ontvingen er veel nieuwsgierige boeren en tuinders uit heel het land, later ook van verder weg. De kennis over biologisch telen werd gedeeld met collega's, onderzoekers, adviseurs en andere betrokken mensen met een hart voor biologisch. In het boek komen velen van hen aan bod, want Jan beschikt over een enorm netwerk.

1989

Foto Peter Mastenbroek

Door het plaatsen van de kuubskist op een vrachtwagen opende commissaris van de Koningin in Flevoland Han Lammers het BD-centrum van Lelystad, 31 augustus 1989

Wat zijn voor jou de mijlpalen van afgelopen 40 jaar?

“Als eerste de persoonlijke ontdekking dat landbouw zonder gebruik van kunstmest en chemie mogelijk is. Dit ging tegen alle

Foto: Jan Bokhorst

Jan Jonkman bij het bodemonderzoek van Jan Bokhorst in 2015.

adviezen en overtuigingen in, het vraagt moed om hier tegenin te gaan. Daarnaast kregen wij een unieke kans het bedrijf in Lelystad op vruchtbare poldergrond voort te zetten. Toen ik 49 jaar oud was, reden we met alle spullen over de dijk en begon er een nieuw avontuur voor ons. Daarbij wil ik benadrukken dat we dit met het hele gezin hebben gedaan, zowel onze beide zoons als dochter waren echt betrokken en gemotiveerd. Later heeft zoon Fokke het bedrijf over genomen. Meer algemeen heeft de introductie van de EU-verordening veel betekent voor onze kansen en afzet van producten. Voor die tijd werden biologische producten niet makkelijk geaccepteerd in buitenland, ieder land had zijn eigen normen en de grote afnemers hadden hier weinig vertrouwen in. Pas na de EU-verordening melden zich grote marktpartijen om producten af te nemen. In combinatie met de oprichting van de coöperatie Nautilus groeide de export en afzet aan de industrie voor ondermeer babyvoeding.”

Waar ben je het meest trots op?

“Het feit dat onze grond echt beter is geworden. We begonnen met een orga-

nische stofgehalte van 1,8 procent en zijn geëindigd op 2,32 procent. Van begin af aan heeft bodemkundige Jan Bokhorst de bodemkwaliteit gevolgd. Eerst om de twee jaren, later met wat langere tussenposen. Met name het bodemleven is er op vooruit gegaan. Waar we blij mee zijn is het feit dat onze burens Dennis en Anja van de Weerd dezelfde grond nu verzorgen. Zij hebben in 2018 het bedrijf van ons overgenomen.”

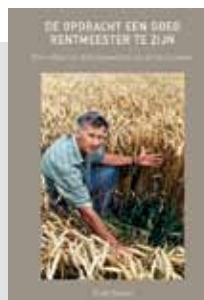
Hoe zie je de toekomst van bio landbouw voor je?

“Kort gezegd: biologisch is voor de huidige landbouw een grote kans en een noodzakelijke richting.”

Hoe zie jij de rol van de overheid met betrekking tot biologische landbouw in relatie tot de reguliere landbouwpraktijk?

“Het ministerie van LNV heeft te maken met een krachtige lobby. Maar de agribusiness en LTO voeren een achterhoedegevecht. Zodra het marktmechanisme wordt gestoeld op een eerlijke toerekening van de kosten ofwel de vervuiler betaald, kantelt het systeem.”

Henk Pruntel heeft als oude bekende van Jan en Gré de geschiedenis en het verhaal van de familie Jonkman opgeschreven. In het boek ‘De opdracht een goed rentmeester te zijn’ blikt Jan samen met auteur Henk terug op de ontwikkeling van zijn bedrijf en van zijn bedrijf en de ontwikkeling in Flevoland. Hierbij komen vele pioniers in de biologische landbouw aan bod. Begin 2020 verschijnt het boek, meer hierover in het komende Ekoland nummer.

We begonnen met een organisch stofgehalte van 1,8 en eindigden op 2,32 procent.

Na de vestiging van de bio-boeren aan de Bronsweg werd coöperatie Nautilus opgericht waarvan Jan één van de initiatiefnemers was.

Wat was de reden voor oprichting van Nautilus en wat hoopten jullie ermee te bewerkstelligen?

“Nadat we op wat grotere schaal gingen produceren, bleek al snel dat de verdeelcentra onvoldoende afzet vonden voor onze producten. De supermarkten in Nederland zetten vooral in op geïntegreerde landbouw, bio had nog geen toegang tot deze kanalen. In het buitenland was meer belangstelling vanuit deze partijen. In Nederland was er sprake van een flessenhals waarin de afzet vastliep. We moesten ons vrij maken van deze bestaande kanalen. Van nature ben ik een coöperatieman. Zonder overleg en bundeling van producten blijf je overgeleverd aan de handel. Na de oprichting groeide de afzet en met name de export met sprongen, hierdoor konden steeds meer bedrijven omschakelen. Vanuit dit opzicht was het een succesverhaal.”

Hoe kijk je terug op de groei en later afkalving van de coöperatie?

“De teloorgang van Nautilus heeft me wel echt pijn gedaan, het was wel ons kindje. De oorzaak was de komst van grote bio-bedrijven die ook de afzet meer individueel oppakten. Het eigenbelang kreeg meer de overhand, dit strookt niet met de coöperatieve gedachte.”

Hoe zie je de toekomst van biologische landbouw?

“Dit hangt af van de omstandigheden, maar ik verwacht dat biologisch met horten en stoten verder gaat groeien.”

Wat zou je willen meegeven aan de huidige en toekomstige generatie?

“Realiseer je goed dat biologische landbouw geen protocol of productietrucje is, het gaat om boeren met hart en ziel. Dit met vakkennis en doorzettingsvermogen. Dat maakt goed boeren mogelijk.” ■